

ETNOLOŠKI MLADINSKI RAZISKOVALNI TABORI V BELI KRAJINI

Podzemelj 1985, 1986; Adlešiči 1987; Dragatuš 1988. Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja 1. zv. Uredil Andrej Dular. Ljubljana 1989, 180. str.

ETNOLOŠKI MLADINSKI RAZISKOVALNI TABOR STARI TRG OB KOLPI 1989

Uredil Andrej Dular. Ljubljana 1990, 99 str.

V seriji Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja so doslej izšle tri knjige. Medtem ko sta bila drugi zvezek (Votivi, 1991) in tretji (Pasovi in sklepanci, 1993) deležna upravičene in potrebne pozornosti strokovne publike pa je prvi zvezek, ki je izšel že leta 1989 ostal bolj ali manj neopažen in v našem tisku nihče ni nanj opozoril. Vendarle je prav, da mu kljub časovnemu zamiku, že zato, ker se je z njim začela obetavna serija publikacij, namenimo nekaj besed.

S to knjigo sta bila namreč dosežena dva cilja: v njej je bilo objavljeno terensko gradivo, ki so ga nabrali mladi na etnoloških raziskovalnih taborih v Beli krajini med leti 1985 in 1988; hkrati pa je bila z njenim izidom uresničena dolgoletna želja sodelavcev Slovenskega etnografskega muzeja, da bi poleg muzejske revije "Etnolog" (oz. "Slovenski etnograf") izdajali še muzejsko etnološko periodično publikacijo, ki bi prinašala predvsem etnološko terensko in arhivsko gradivo.

V knjigi so združeni rezultati štirih raziskovalnih taborov. Prvi tabor - v Podzemlju - je štel dvajset udeležencev, pet od teh je bilo mentorjev. Razdelili so se na pet delovnih skupin in v okviru teh raziskovali ljudsko arhitekturo, prehrano, šege, pesništvo in spoznavali nastajanje etnološkega filma. Na osnovi teh raziskav in dopolnilnega kabinetnega dela je nastalo več člankov. Kratek a zgoščen prispevek o ljudski arhitekturi so podale Marinka Dražumerič, Mira Gurovič in Marjana Kos. O prehrani med NOB piše Nives Sulič, ki ob tem navaja tudi številne podatke, s katerimi osvetljuje tedanje življenjske razmere. Bolj teoretičen je Terseglavov prispevek o ljudskem pesništvu, ki mu je dodano kratko poročilo o delu na terenu. Marjetka Balkovec piše po pripovedih ljudi iz Krasinca, Prilozja, Zemlja, Podzemlja, Grma, Boršta in Kapljišč o ženitovanjskih šegah in družinskem življenju na področju krajevnosti Podzemelj. Zanimivo je poročilo Naška Križnarja "Listnica video delavnice raziskovalnega tabora v Podzemlju 1985", ki načenja precejšen del problematike snemanja oz. nastajanja etnoloških (video) filmov. Najmlajša članica tabora - enajstletna Eva Križnar pa je k poročilom prispevala zapiske iz svojega dnevnika.

Na drugem mladinskem raziskovalnem taboru "Podzemelj 1986" je delo potekalo v sedmih skupinah. O raziskavah "skupine za nošo", ki so jo sestavljale tri dijakinje Srednje šole za oblikovanje in fotografijo, piše njihova mentorica Nives Sulič v članku "Noša med prebivalci Podzemlja in okolice do konca druge vojne" (names-

to "noša" bi bilo bolje uporabiti v etnologiji že udomačen izraz "oblačilna kultura") in pri tem zvemo marsikaj tudi o šegah in navadah. Kar nekaj novega s področja ljudskega pesništva prinaša članek Marka Terseglava "*Ljudsko pesništvo Podzemlja in okolice*". Mdr. izvemo, da so člani skupine posneli pesem "Ojoj meni, mamica", ki je - doslej nepoznani - edini belokranjski primer ljubezenske balade "Zaljubljeni mladenič" (Š 112 - 113) z motivom navidezne smrti, ki ga poznamo nekoliko drugačnega tudi v pesmi o "Mladi Zori". Tako se jim je z belokranjsko varianto posrečilo odkriti manjkajoči člen v loku razprostranjenosti te pesmi. O prehrani poročata Tanja Roženberger in Nataša Žlender v članku "*Kaj in kdaj jedo v Podzemlju in okolici*"; o ljudskem verovanju pa Nadja Valentinčič in Bojana Škafar. O spoznanjih, do katerih je prišla skupina za ljudsko stavbarstvo, tako na terenu kot ob strokovni literaturi, poroča mentorica Marinka Dražumerič. S področja gospodarstva je širše zanimiv - še posebej ker predhodnih etnoloških študij na to temo nimamo - članek Andreja Dularja o "*Pridelovanju čebule na Gribeljsko - Krasinskem polju*". Kmetje v teh krajih so čebulo vozili prodajat tudi na Dolenjsko in Hrvaško. Temu so rekli "hoditi v žbularijo". Tradicija čebularjenja je ob koncu šestdesetih let zamrla zaradi spremenjenih gospodarskih razmer.

Delo v okviru tretjega tabora, tokrat v Adlešičih, je potekalo v okviru šestih raziskovalnih skupin. Daljše poročilo o šegah in povezavi ljudi v vaški skupnosti je podala Tanja Tomažič, medtem ko piše o delu skupine za društva in družabno življenje Marjetka Balkovec. O raziskavah, ki jih je opravila skupina za vinogradništvo, piše Andrej Dular, Nives Sulič pa o izseljevanju iz Adlešičev in okolice, ki je bilo v zadnjih desetletjih 19. stol. kar močno. Kaj se je v Adlešičih in okolici na področju ljudskega pesništva v času po Šašljevih Bisernicah (I. 1906, II. 1909) in po I. 1914, ko je ljudske pesmi snemal na fonogram domačin Juro Adlešič, ohranilo, kaj spremenilo, kaj izgubilo, je skušala, kolikor je bilo v kratkem času mogoče, dognati skupina, ki jo je vodil Marko Terseglav, avtor poročila o njenem delu.

Predzadnji etnološki mladinski tabor "Bela krajina 88" je potekal v Dragatušu in o njem govorijo članki Tanje Tomažič o šegah in romarstvu, Andreja Dularja o vinogradništvu, Ljudmile Bras o obrti in rokodelstvu, Nives Sulič o izseljenstvu, Marjetke Balkovec o delovanju gasilskih društev ter Andreje Brancelj o ljudski umetnosti v Dragatušu in okolici.

Preobširno bi bilo o vseh prispevkih na drobno poročati, vendar pa je že iz povedanega razvidno, da je lahko tudi v okviru mladinskih raziskovalnih taborov zbranega veliko gradiva ter da prihaja ob takšnem delu do zanimivih novih odkritij ne le za dijake pač pa včasih tudi za njihove mentorje.

Ti štirje mladinski raziskovalni tabori so torej napolnili prvo številko takrat na novo ustanovljene muzejske serije "Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja", ki jo ureja Andrej Dular. Pričakovali bi, da bodo tudi izsledki naslednjih taborov izšli v tej seriji, vendar je serija "Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja" že z naslednjo številko krenila v drugo smer. V njej so začeli izhajati katalogi muzejskih zbirk. Kot prva je bila leta 1991 objavljena zbirka votivov, ki je delo Gorazda Makaroviča.

Drugi katalog v tej seriji pa je posvečen pasovom in sklepancem, bogato muzejsko zbirko nam je v njem predstavila Janja Žagar. Za objavo naslednjega, to je petega belokranjskega etnološkega tabora pa so organizatorji poiskali druge možnosti. Izdala ga je Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije - Gibanje znanost mladini in Slovensko etnološko društvo pod naslovom *Etnološki mladinski raziskovalni tabor Stari trg ob Kolpi 1989*.

Tabor, ki ga je tudi tokrat organiziral Andrej Dular, je potekal od 3. do 13. julija 1989 v okviru devetih delovnih skupin. Te so raziskovale stanovanjsko kulturo, oblačilno kulturo, rokodelstvo in obrt, izseljenstvo, vzgojo in življenje otrok, društva, ljudsko pesništvo in glasbo, ljudsko umetnost, deveta skupina pa je raziskovala v okviru video delavnice. V vsaki skupini so sodelovali v glavnem po dva ali trije dijaki.

O rezultatih raziskav prve skupine, ki je v desetih dneh lahko odkrila kar nekaj zanimivih drobcov o stanovanjski kulturi prebivalcev Starega trga, poroča mentorica Irena Keršič. Janja Žagar, ki je vodila skupino za oblačilno kulturo, opisuje v naslednjem članku najprej tradicionalno poljansko nošo, ki sodi v panonski tip noše, nato pa predstavi še poznejše spremembe v oblačilni kulturi prebivalcev Starega trga. O rokodelstvu in obrti v Starem trgu in okolici piše Ljudmila Bras. Obe panogi sta bili zaradi tržnih pravic, ki jih je zaselek dobil že v srednjem veku, razmeroma dobro razviti. Med njimi posebej kovaštvo, mizarstvo, sodarstvo, kolarstvo, tesarstvo, krovstvo slamnatih streh, lončarstvo in opekarstvo, sedlarstvo in tapetništvo, predilstvo, tkalstvo in suknarstvo, ob Kolpi pa je cvetelo mlinarstvo. O izseljeništvu in delu v tujini ter vplivu teh pojavov na družbeno življenje v Starem trgu piše Nives Sulič, medtem ko Tanja Tomažič povzema rezultate raziskav o položaju otrok, o njihovem vsakdanu in načinih preživljanja prostega časa. Marjetka Balkovec, ki je vodila skupino za društva, objavlja zanimive podatke o društvenem življenju v Starem trgu in okolici. Tudi skupina za ljudsko pesništvo in glasbo je bila uspešna, kar je razvidno iz zgoščenega poročila mentorja Marka Terseglava, saj so lahko posneli celo vrsto pesmi, raziskovali pa so tudi ljudske inštrumente in glasbila. Andreja Brancelj podaja nekaj primerov ljudskega oblikovanja zunanjščin stavb v tem končku Bele krajine, medtem ko Naško Križnar piše o delu video-delavnice in o snemanju etnološkega video-filma z vidika krajanov. Kot zanimiv dodatek podaja Andrej Dular nekaj utrinkov iz življenja Marije in Jožeta Rodeta, ki v avtobiografski izpovedi oživljata spomine na življenje v Starem trgu pred drugo svetovno vojno.

Tabor je bil v celoti uspešen, kar se je izkazalo tudi na razstavi, pripravljeni ob koncu raziskovanja v šolski telovadnici, kjer so ob rezultatih dela domačini prepoznali lastno kulturo. Tudi to je ena od mnogih pozitivnih strani etnoloških taborov.

Monika Kropelj